

Memòria
de Mallorca

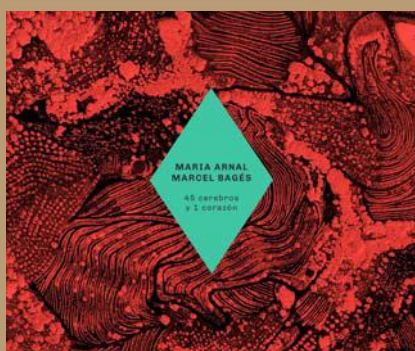
www.memoriadelesilles.org

Temps de la Memòria

Exemplar gratuït

Número 43 / Abril 2018

Edicions

“45 cerebros y 1 corazón”

Maria Arnal i Marcel Bagés
FINA ESTAMPA, 2017

Els batecs de les idees són a prova de bales. Això van descobrir en 2010 en una muntanya de Burgos, on a una fossa comuna van trobar 45 cervells (dos d'ells amb els projectils amb els quals van ser assassinats) i un cor, conservats gràcies a un procés natural molt poc freqüent, la saponificació.

D'aquesta increïble història, neix la veu i música de “45 cerebros y 1 corazón”, disc la portada del qual amaga el seu títol i que solament apareix quan gratem la mateixa, com la memòria històrica enterrada que reivindica i il·lumina al llarg dels solcs. L'essència vital i la llibertat sanadora conflueixen en aquest primer llarg de Maria Arnal i Marcel Bagés, una obra necessària i transformadora que precipita, a cor obert, el xoc de memòria i desmemòria, perquè d'una vegada per sempre, plogui i surtin flors en el desert del passat que no ens deixa avançar com a poble i país.

Encontraron/donde siempre supieron que estaban/45 cerebros y un corazón.

14 abril 1931 87 IIa REPÚBLICA aniversari

El 14 de d'abril es commemora l'inici de la 2ª República espanyola, ara fa 88 anys. La 2ª República fou la primera experiència democràtica en aquest país i va ser l'antecedent més directe de la nostra actual democràcia, llavors perquè des de les nostres institucions no es fomenten actes de celebració d'aquest dia? No seria una exaltació dels valors democràtics la commemoració de l'arribada per primera vegada de la democràcia a aquest país? Però és que aquesta democràcia va néixer mutilada en molts d'aspectes. En aquest cas també, l'allargada ombra del franquisme arriba fins als nostres dies: com podríem celebrar el règim que Franco derrocà amb una guerra civil? I com podríem celebrar una república, quan actualment tenim una monarquia que restaurà precisament el dictador poc abans de morir?

Les democràcies són extremadament fràgils, sobretot quan els valors i les idees que les sustenten no estan del tot arrelades entre la població, cal fer una gran tasca de divulgació dels seus principis per crear una societat madura, consolidada, amb fermes conviccions davant els reptes de futur i heredera d'un passat del qual cal aprendre dels errors per no tornar-los a repetir. Però com pot consolidar-se una democràcia quan la societat comulga més amb valors més propis de la dictadura que de la democràcia? Basta veure la deriva autoritària del govern i la justícia darrerament perseguint independentistes, cantants, titellaires, twitters... és a dir, qualsevol mena de dissidència. La qual cosa és aplaudida per una gran part de la societat civil; això recorda el lema que els partidaris de la monarquia absolutista cridaven durant la restauració borbònica de Ferran VIIè: ¡Vivan las cadenas!

El revisionisme –mal anomenat així, ja que és una reactualització de les velles premisses del franquisme que pretèn la instrumentalització ideològica del passat– que des de sectors de dreta i ultradreta es fa de la 2ª República ens vol fer creure que fou un període de greus conflictes polítics i socials, on les esquerres amb les seves aspiracions revolucionàries trencaren la convivència pacífica, provocant l'esclat de la guerra per tal d'evitar la revolució. I que després, el règim totalitari resultant ens lliurà de la guerra mundial, modernitzà la societat i asentà les condicions favorables per una transició cap a una democràcia estable. Aquest discurs, escampat mitjançant publicacions, llibres, mitjans de comunicació, partits polítics, es pot tornar hegemònic en un futur no

molt llunyà; una altra vegada la manipulació del passat vol condicionar el present i fins i tot el futur?

George Orwell al seu llibre 1984 va exposar molt clarament l'obsessió del poder per manipular el passat; si la gent no coneix la veritat del seu passat com podrà descobrir les mentides sobre el seu present? El protagonista fa feina al Ministeri de la Veritat reescriuint la història, modificant notícies, llibres o fotografies antigues per fer-les coincidir amb les directrius que el Partit dicta en el present, fent desaparèixer totes les còpies originals. 1984, té plena vigència als nostres dies, basta veure les *fake news* que agències creades exclusivament per tal fi escampen diàriament al web i a les xarxes socials. Tot sistema totalitari necessita alterar el passat a la seva conveniència per eliminar els paràmetres amb els quals poder comparar el present: *qui controla el passat controla el futur, qui controla el present controla el passat!*

El revisionisme és una altra forma de la teologia política dels nostres dies. Es tracta d'usar la història com a font de legitimació d'un determinat poder, Walter Benjamin així ho va formular: l'historicisme s'ha identificat exclusivament amb les

classes dominants, elogiant-les, rendint-les homenatge i erigint-les com els hereus de la història, sempre escrita pels vencedors, per això cal escriure-la des del punt de vista dels vençuts.

En un món que canvia acceleradament a cada instant, on la realitat present acaba de caducar, i la realitat virtual ens enlluerna amb miratges, es fa més necessari que mai poder contrastar, comparar i fer la vista enllera per veure qui som i d'on ve-

nim. Tot podrà ser manipulable, tal vegada ens faran creure que aquells fets no eren certs, **però el trauma i el dolor patit per les víctimes, els cossos dels desapareguts que surten a les exhumacions amb trets de bala al cap i l'interès que alguns tenen per impedir que tot això surti a la llum, ens indiquen la magnitud que assolí la repressió a la guerra i als 40 anys de dictadura.** ■

AGENDA ABRIL 2018 PER LA REPÚBLICA

Calvià

14 d'abril, 18 h, Bosc de la Memòria, Bendinat: acte de Comemoració de la República
Actuació de Pau Alabajos
Organitza: Ajuntament de Calvià i Memòria de Mallorca

Manacor

12 abril, 19 h, a Món de Llibres Presentació del Col·lectiu Aurora Picornell i del llibre *Aurora Picornell, escrits 1930-1936*
Organitza: Comitè de Son Coletes

15 d'abril, 12 h, Cementiri de Son Coletes: acte d'homenatge a les víctimes del feixisme
Organitza: Comitè de Son Coletes

19 abril, 20 h, Institució Pública Antoni M. Alcover
Lectura Dramatitzada: *Les cançons perdudes*, de Jaume Miró
Organitza: Comitè de Son Coletes

Montuïri

14 d'abril, 12 h, al cementiri municipal: homenatge a les víctimes del franquisme
Descoberta de placa, ofrena floral
Organitza: Ajuntament de Montuïri

Palma

7 d'abril, 17 h, plaça de Cort Ruta: Palma i la República
- 19 h, a Àgora, xerrada: La República Popular i Federal amb exposició de cartells del Front Popular i sopar popular
Organitza: Balears en Lluita, Memòria de Mallorca, Joventut Combativa i Universitat Obrera

10 abril, 19 h, CEIP Alexandre Rosselló: República, passat i futur
Organitza: MÉS per Palma

11 abril, 18:30 h, Seu del PSIB: conferència a càrrec d'Arnau Companys: *El partit Socialista a Mallorca durant la II República*.
Organitza: PSIB

14 d'abril, 12h, Passeig des Born: concert de la Banda de Música de Palma. Conferència: *Música i República*, a càrrec de Joaquim Esteve. Organitza: Ajuntament de Palma

- 18 h, Passeig del Born: manifestació per la República Popular i Federal

- 19 h, a Àgora, cafeteria republicana amb begudes i pinxos
Organitza: Coordinadora Estatal de Lluita Social I Balears en Lluita

Porreres

14 d'abril, 12 h, Racó de la Memòria: acte de Recordança a les víctimes que lluitaren per la II República

Intervenció de Sílvia Cano
Organitza: Ajuntament de Porreres i Comissió de Memòria Històrica de Porreres

Col·labora: Memòria de Mallorca

Pollença

13 d'abril, 20 h, Can Llobera: conferència de Catalina Martorell Fullana, *Republicans abans de la República*. Organitza: Ajuntament de Pollença i Arxiu Municipal Can Llobera

Sa Pobla

14 d'abril, 18:30 h, Casal Can Soler: conferència de Magdalea Nebot Vaquer i Miquel Josep Crespi, *Parlem de República*
Organitza: Més per Mallorca

Crèdits:

Han col·laborat:

Mª Antònia Oliver París
Maite Blázquez Losa
Anna Miñarro
Francesc Tur Balaguer
Antònia Mercadal Serra
Blai Guevara

**Coordinació,
disseny i maquetació:**
Blai Guevara

Temps de la Memòria
és el butlletí trimestral
de l'**Associació Memòria
de Mallorca**. DL: PM 311-2014

La publicació no es fa responsable de les opinions dels seus col·laboradors.

Per posar-se en contacte amb nosaltres: **625 45 45 00**
tempsdelamemoria@gmail.com

Silenci o memòria, de 1936 a 2018

Anna Miñarro, psicòloga clínica i psicoanalista (annaminy@copc.cat)

Han passat més de vuitanta anys i els cossos d'una cinquantena de les persones assassinades pels feixistes i soterrades furtivament en el Cementiri de Porreres, finalment descansaran en pau. I les seves famílies també.

Són els cossos de presoners republicans sotrets de la presó de Can Mir per escamots falanxistes en expedicions nocturnes, que foren assassinats impunement en les carreteres durant el trasllat i sepultats en fosses comunes anònimes, mentre els seus botxins feien córrer la brama que havien estat alliberats.

Una primera reflexió:

- **Per què, en aquest cas, els botxins ocultaren el seu crim?**
Els assassins feixistes no necessitaven amagar-se, doncs les autoritats civils, militars i religioses del nou règim feixista que s'imposà a Mallorca, no els hi haurien fet retret ni molt menys impedit, ja que n'eren coneixedores i encobridores. L'ocultació respon no només a la necessària impunitat que tenien garantida, sinó a la necessària, des de la lògica del torturador, despersonalització de la víctima i al càstig afegit als seus familiars i a la societat. Com va dir Videla, admirador fervent de la dictadura nacional-catòlica franquista, "els desapareguts no hi són, ni vius, ni morts, no existeixen".

La història de la violència feixista a l'Estat Espanyol, de l'aixafament dels drets humans, és llarga, absent en allò social i històric, i sobretot totalment silenciada. Especialment perquè en la majoria dels casos aquesta violència, exercida per pocs contra molts, ha quedat en la impunitat. Impunitat que sempre implica una nova victimització.

Amb la guerra, la postguerra i la dictadura franquista, quedà imposat a sang i foc un règim autoritari d'ideologia nacional-catòlica sota el lideratge del *Caudillo, por la gracia de Dios*. La repressió política va ser aplicada de manera massiva i sistemàtica..., persecució, amenaces, exili, presó, assassinat, tortura i ciutadans desapareguts. S'imposà el silenci, l'oblit, l'ocultació, la impunitat, durant la dictadura.

L'arribada de la democràcia, almenys en els seus aspectes formals, a l'Estat Espanyol, no va significar la fi d'aquesta pràctica de l'oblit, ans al contrari, va significar una segona capa de blindatge de la pràctica de l'oblit, aquesta vegada empara-

da en la reconciliació nacional i la monarquia borbònica continuista.

A això s'hi va prestar entusiàsticament la classe política sorgida de l'antifranquisme i la nova classe política que ocupava nous espais de poder (només en l'aspecte de cobrar un sou públic), al costat dels franquistes de sempre que seguien retentint els ressorts de l'Estat i el veritable poder.

- Nota al marge:

Una vegada redactat aquest article, s'ha conegut que Las Cortes Españolas en sessió del 19 de març de 2018, han rebutjat novament discutir la modificació de la Llei d'Amnistia de 1977, reforma que pretenia es pogués jutjar els crims comesos per la dictadura franquista, ja que segons els promotors de la reforma, la Llei d'Amnistia ha estat una norma d'impunitat que ha impedit la investigació i l'enjudiciament, per part dels jutjats i tribunals, dels crims internacionals comesos pel règim dictatorial franquista. Una Llei d'Amnistia que equiparava els crims franquistes amb els dels lluitadors antifranquistes, al fer-ne igualment mereixedors d'exculpació ambdós tipus de delictes, i impedit que es perseguissin els crims de lesa humanitat, de guerra i de genocidi, comesos en la dictadura. Una veritable Llei de Punt Final, com l'aprova a l'Argentina en el 1986, que fou anul·lada en el 2005, mentre a l'Estat Espanyol, en plena democràcia, segueix vigent i emparant els crims franquistes.

Cal insistir en que tot plegat va constituir un enorme paisatge de mort, horror i terror que arriba fins avui a través de la transmissió a les generacions posteriors, i intervingué fent desaparèixer una part important dels joves, dels treballadors i dels professionals d'aquest país i tallant i arrencant de soca-rel somnis, projectes i sobretot vides.

El terrorisme d'estat va generar una situació traumàtica en el conjunt dels ciutadans de la primera generació i també va afectar de forma directa o indirecta a segones, terceres i, tal com estem escoltant, veient, i vivint, a quartes generacions. Fracturà el vincle social i encara ara continua demanant, exigint, a la societat situar-se entre l'oblit i el record, el passat o el futur i definitivament entre democràcia i no democràcia.

- Què és el que ens permet pensar que és possible no recordar, negar la història, mantenir l'o-

blit i acceptar la demanda continuada de mirar cap un altra banda i mirar cap un altre lloc?

- Hem arribat a una situació de tanta abúlia que ens permet deslliurar-nos d'aquests enormes crims de lesa humanitat?

Sabem que la situació traumàtica, el trauma, les pèrdues, els dols, constitueixen un tot indivisible, i davant això, és pertinent demanar-nos com es podria aconseguir l'elaboració de la situació traumàtica, com es pot arribar a fer el dol. Dol entès com el procés posterior a una pèrdua significativa (Freud), procés que té com a objectiu metabolitzar el patiment psíquic produït.

En el procés normal de dol sempre hi ha inicialment una resistència a acceptar la pèrdua: ràbia, impotència, no es vol creure, no es pot creure. El psiquisme necessita fer un treball d'elaboració que li permeti a la persona, finalment, poder inscriure com a record l'objecte perdut i recuperar l'interès pel món extern.

Una segona reflexió:

- ***En el cas dels desapareguts i soterrats anònimament a Porreres, que recentment han estat exhumats, les víctimes materials han estat ocultes contra la seva voluntat, però ¿què ha passat amb les víctimes no materials: els familiars, amics, companys i la societat en general?*** Durant molts anys, aquestes víctimes no han pogut iniciar el dol perquè en el procés de la seva elaboració els era difícil reconèixer que era allò que calia acceptar, perquè les generacions posteriors han estat ubicades en una mena d'absència interminable, sense conèixer prou dades dels fets ocorreguts ni la pèrdua concreta ni com i cap on calia encaminar-se per esbrinar la veritat.

Aquesta situació de les víctimes, té efectes desestructurants pel seu psiquisme, sense cap mena de dubte.

Memòria de Mallorca, amb la seva feina constant i solidària, els hi ha permès sentir-se respectats i acompanyats en aquest dol.

VÍCTIMES D'UN GENOCIDI

La tragèdia del genocidi és un dol impossible de fer. Tot el que podem fer és acompanyar al subjecte en el seu desig de construir la seva pròpia història, mentre experimenta un dolor psíquic tan intens que potser, no és ni pot ser acceptable.

Persones que han viscut i sobreviscut al genocidi, la violència i el maltractament continuat. I el trauma que han viscut ha estat transmès a les generacions posteriors.

Treballem i donem compte d'un tipus de dol que circula al límit d'allò elaborable, per les carac-

terístiques de la pèrdua, per la situació en que aquesta pèrdua s'ha produït, pel caràcter traumàtic de la situació i per la impossibilitat d'aconseguir la veritat i la justícia.

Perquè els totalitarismes (constitucionals o no) omplen tot l'espai i no reconeixen les víctimes. I sense reconeixement, sense història i sense espai, les víctimes són només això.

Per les dictadures, la subjectivitat és subversió i el pensament un crim. Els seus aparells opressors són el control de la vida i la perpetració de la quotidiana barbàrie d'anul·lació de l'alteritat. Es tracta de la forma alienada de la diferenciació que s'instal·la amb l'eliminació de l'alteritat; una vegada extingida, trobem un món sense l'Altre, sense terçitat, sense llei.

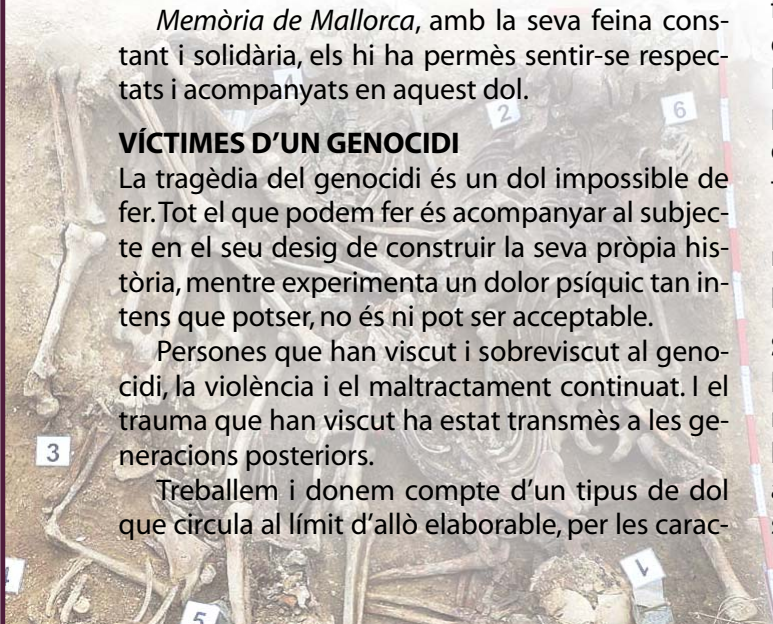
L'alienació és un moment originari, fundacional, la marca psíquica de la violència, que penetra com una violació i que té un efecte traumàtic i devastador, ja que posa en risc la preservació de l'individu i la seva identitat. Al veure destruir allò que li és propi, el vençut es perd a si mateix i, alhora, queda subjecte i submís. Tancat primer per la força, queda després sotmès per la identificació alienant –alienat en l'Altre– i acaba consentint sense oposició. Per aquest acte de domini, l'individu queda atrapat, sense saber-ho, en l'omnipotència de l'Altre absolut, incapaç de posar cap mena de límit. Cedeix a l'abús i els anhels de l'Altre es transformen en la seva missió: respon a la veu de l'amo per convertir els desitjos d'aquest en ordres. "Els vencedors es convertiren en amos i els vençuts en els seus esclaus".

Durant aquests temps de coacció es viu sota la impotència que neix de la submissió a un poder superior engrandit fins al màxim domini: acaba convertit l'individu en un objecte de la seva pròpia voluntat, talment en la dialèctica de l'amo/esclau, feta realitat psíquica. Per això no es tracta només d'una relació entre subjectes, sinó també d'una relació amb un mateix. Incapaç d'experimentar allò propi amb consciència, l'experiència està embotada, embrutida, empobrida; és l'absència de si mateix que fa que l'individu actuï com un autòmat.

Tot plegat, sovint, ens du a una vida malenconiosa i els importants silencis de tants familiars de primera generació.

SENSE PARAULES

La submissió acceptada és alhora un poder assumit pel subjecte i constitueix el començament de la melangia. No es diu el que es calla: allò indicible acaba organitzant el dicible. Diu sense dir, parla sense veu, sense paraules, comunica amb el silenci.

El silenci és l'ombra aclaparadora d'allò que s'ha patit i que deixa empremtes inesborrables, ferides ofertes profundes i sense cicatritzar (psicatritzar) que perduren fins els nostres dies. El dol no es processa. És un passat que no acaba de passar.

Així el silenci, durant molt de temps, es va constituir en la metàfora de tots els horrors patits per una societat segrestada pel terror, trencada pel dolor i per la pèrdua de tot allò que tenia valor, essencialment allò humà. El que no es pot anomenar representa l'empremta d'aquest exili forçat de la paraula que silencia l'essencial: "Només el silenci pot narrar allò inenarrable!"

Fer silenci és en si mateix el senyal d'un silenci forçat; és la identificació amb la norma del silenci, però acaba transformant el silenci en norma. O dit en d'altres paraules, produeix hàbit i acaba en autocensura; es passa de la tirania externa a la interna, al que anomenem exili interior.

Perquè qui calla atorga. El silenci és una declaració de culpabilitat; no només persegueix la víctima, sinó que la condemna. És l'expressió de la pulsio de mort, per la qual no viu ni deixa viure. L'individu acaba patint el dolor per la culpa que l'emmudeix.

L'obediència no allibera l'individu de l'agressió, sinó que la dirigeix contra sí mateix i es transforma en el seu propi enemic. Es perd cada vegada més, s'absenta de sí mateix, és un subjecte perdut, capcot.

És el vençut que es dona per vençut i es converteix en perdedor. És l'exemple més clar de la submissió al discurs del poder, una operació psicossocial per la qual la víctima interioritza el llenguatge dels vencedors, s'identifica amb la veu del seu amo. Aquest llenguatge, es respira i es viu segons ell, no es produeix impunement.

L'individu paga el preu de la seva llengua exiliada (doble, en el cas de llengües pròpies com la nostra), parla com el seu botxí, cada vegada ajuntant més el cap. És l'expressió mateixa de la seva pèrdua, com si el seu cos il·lustrés de forma gràfica la derrota moral.

El silenci es tradueix en foscor, mentre que foscor i silenci són els senyals d'identitat del perdedor: inexistents, invisibles i indiferents, es troben privats de les seves referències simbòliques i materials.

Són traïdors a ulls del règim i per a si mateixos, alhora que proscrius socials: es procura que els vençuts no ocupin cap lloc, fer com si mai no haguessin existit als ulls dels altres. El règim els omet amb l'ambició d'esborrar-los. Si hagués pogut, els hauria fet desaparèixer físicament, però la invisibilització és una altra manera d'eliminar-los. S'hi afegeix la indiferència per costum d'una societat que té l'hàbit de mirar cap a una altra banda.

Així s'elimina tota frontera entre àmbits privat i públic. Perquè els que és propi dels totalitarismes és que s'esborra la diferència. La reproducció de la ideologia oficial en l'àmbit domèstic és la violència a casa; es dona a l'interior de la família i és l'escenari de l'ensorrament dels que van perdre. La dictadura debilita l'autoritat dels pares, ataquen la seva funció, en la mesura que no han estat capaçs de protegir als seus fills contra la ignomínia del totalitarisme.

UN SILENCI AMB ALTAVEU

Escotar/nos/vos com han fet els companys/es de *Memòria de Mallorca*, és trencar el silenci i no oblidar els que van haver de callar.

Aquest silenci ha estat guardat durant generacions; era un passat que no passava, latent i que pot expressar problemes en l'actualitat.

Perquè al silenci d'ahir li pot seguit l'oblit i el triomf de la injustícia i la impunitat. Perquè l'oblit és ple de memòria, necessita orelles contra l'omissió i les mentides dels culpables, perquè en ser pronunciades, romanen com a veritats. Sovint, fins i tot després de ser denunciades, segueixen fixades a la història oficial que és la dels vencedors.

Cal una memòria activa, com la de vosaltres, perquè si no hi ha memòria, el futur no és possible. La vostra memòria és la rebel·lió contra aquest destí. No és incomprensible, és inadmissible. Parlar, Escotar, és trencar el silenci col·laboracionista. Anomenar els crims és conèixer el passat, perquè res humà ens és aliè.

Però construir una memòria, no és només parlar; es necessita una escolta atenta, no només de la narració dels fets terribles, sinó també dels valors associats que són un pilar constituent de la subjectivitat.

El compromís ètic amb la realitat i, per tant, amb la vida, implica el valor d'enfrontar-se al dolor, d'apoderar-se del malson per deixar de patir-lo, posant-hi d'alguna manera, remei. **Assumir l'acte de la paraula és sortir de la victimització, poder elaborar la culpa i donar lloc al desig de reparació per recuperar la identitat i la dignitat perduda.**

Tenim un deute amb els que avui, com vosaltres, finalment heu pres la paraula, com a testimonis per a nosaltres i davant dels quals nosaltres fem alhora de testimonis. ■

Identificació: Joan Losa Campomar

Francisco Etxeberria y Lourdes Herrasti, Sociedad de Ciencias Aranzadi

1. Exhumación de las fosas comunes en el Cementerio de Porreres (Mallorca).

1.1. Intervención arqueológica de búsqueda y exhumación de las fosas.

A solicitud de la Associació Memòria de Mallorca y contando con el apoyo institucional del Gobierno de la Comunidad Autónoma de Mallorca, así como con los correspondientes permisos del Ayuntamiento de Porreres, entre el día 2 y el 20 de noviembre de 2016 llevamos a cabo la exhumación de varias fosas comunes en el cementerio de Porreres (Mallorca). Se trata de enterramientos colectivos de víctimas, procedentes de las cárceles de Can Mir y Bellver, que fueron asesinadas entre los meses de agosto de 1936 a marzo de 1937.

Para ello se constituyó un grupo de trabajo formado por investigadores en el ámbito de la arqueología forense, la antropología forense y la patología forense, así como de voluntarios que colaboran en todas las tareas, bajo la gestión administrativa de la Sociedad de Ciencias Aranzadi.

Promoción: Associació Memòria de Mallorca y Ayuntamiento de Porreres.

Coordinación: Mª Antònia Oliver (Associació Memòria de Mallorca).

Dirección general: Francisco Etxeberria (Profesor Titular de Medicina Forense, Universidad del País Vasco).

Dirección arqueológica: Lourdes Herrasti (Licenciada en Geografía e Historia, especialista en Osteoarqueología).

Equipo de excavación-exhumación: Francisca Cardona, Carme Coch, Eulàlia Díaz y Ramoneda, Nicolás Escanilla, Almudena García-Rubio, Lourdes Herrasti, Itxaso Martelo, Berta Martínez, Mateu Morlà, Alba Peña, Carlos Pozas y Marc Toda.

Equipo de antropología y patología: Francisco Etxeberria, Ignasi Galtés, Ana Belén García, Gloria Gutiérrez, Diego López, Nicolás Márquez-Grant y Fernando Serrulla.

Equipo de logística: Tito Agirre, Asier Izagirre, Francina Ginard, Sebas Lasa y Rafa Zubiria.

1.2. Actuación en el área de los enterramientos

La documentación histórica recabada por los historiadores Bartolomeu Garí y Manel Suárez, además de la información aportada por los familiares y por los vecinos de Porreres, orientaban a iniciar la prospección arqueológica en la segunda

área de nichos situada a la izquierda de la entrada del cementerio. Se retiraron los elementos del jardín así como el sistema de riego y la tela de cubrición con medios mecánicos y manuales.

1.3. Distribución espacial de las fosas

Se localizaron 9 fosas distribuidas en dos hileras paralelas, en disposición perpendicular al pasillo central del cementerio. Las fosas asignadas con los números 8 y 9 se hallaban en la proximidad de la antigua tapia perimetral del cementerio, mientras que las fosas 2 y 4 se encontraban en el límite del pasillo central.

Las nueve fosas comunes fueron excavadas en su totalidad, a excepción de la fosa 5 que se encuentra bajo los nichos-mausoleo construidos en la parte central de la parcela, que puede contener, al menos, seis individuos. El número total de individuos exhumado asciende a 49, distribuidos de la siguiente manera:

FOSA	Nº individuos
FOSA 1	5
FOSA 2	12
FOSA 3	2
FOSA 4	6
FOSA 5	6 (sin exhumar)
FOSA 6	6
FOSA 7	6
FOSA 8	10
FOSA 9	2
TOTAL:	55

Finalizado el análisis antropológico y determinada la causa de muerte, tareas que se realizaron el propio cementerio, se tomaron las muestras dubitadas de los 49 esqueletos exhumados, así como de 3 individuos de la fosa 5 sin exhumar, pa-

ra los correspondientes análisis genéticos. Asimismo se tomaron muestras indubitadas (dos dientes de cada esqueleto, excepto de cuatro de los que se tomaron fragmentos de 5 cm de fémur derecho) de 64 familiares que acudieron al cementerio durante el proceso de exhumación. Todo lo anterior con la correspondiente gestión de los documentos de cadena de custodia y consentimiento informado. En una fase posterior se tomaron otras muestras de familiares.

2. Resultados de las identificaciones

En la Fosa 2 fueron enterradas 12 personas, relacionadas con la saca de la prisión de Can Mir del 22 de enero de 1937. Se han identificado 5 de ellas: Gabriel Ferriol Gelabert, Joan Losa Campomar, Mariano Galiana Galiana, Guillen Frau Moragues y Gaspar Macià Ventaloní.

3. Fosa 2. Individuo 4: Joan Losa Campomar

En la Fosa 2 se exhumaron los restos de doce personas. El numerado como cuarto estaba dispuesto en decúbito prono en sentido diagonal, con los brazos flexionados y separados, y las piernas estiradas y abiertas. Correspondería a un individuo masculino de una edad estimada adulta madura, próxima a los 40 años.

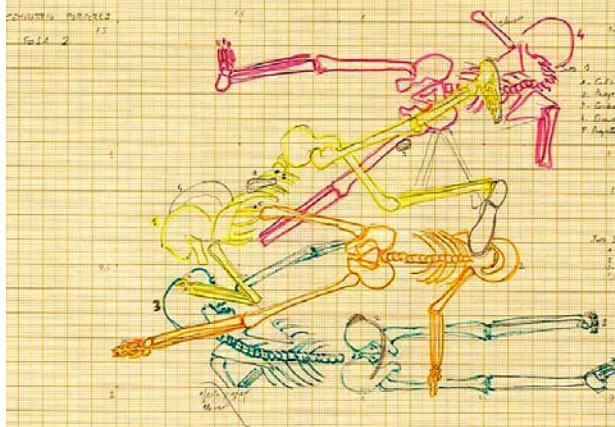
Aspectos de antropología: Edad estimada adulta madura próxima a 40 años. Calcificación laringe. Asimismo, presenta una calcificación del ligamento amarillo en vértebras dorsales. Nódulo de de Schmorl en la octava vértebra dorsal.

Objetos asociados: Se han recuperado elementos de la vestimenta como una cremallera, la hebilla del cinturón y el calzado.

Aspectos de odontología: Prótesis de plata en el primer molar superior derecho (16), que se sustenta en los dientes contiguos, 15 y 17. Pérdida en vida de varios dientes: 16, 25, 26 y 37.

Causa de muerte: Orificio de entrada de proyectil de arma de fuego en zona retromastoidea izquierda con pérdida de hueso temporo-occipital. Diastesis de suturas temporales posteriores. Orificio de salida en parietal derecho. La trayectoria del disparo sería de izquierda a derecha y subhorizontal.

Identificación genética: Se ha identificado como correspondiente a Joan Losa Campomar. Natural de Pollença y dentista de profesión. Fue detenido el 19 de julio de 1936. Se confirma que fue asesinado en Porreres el 22 de enero de 1937 como integrante de la saca de la cárcel de Can Mir.

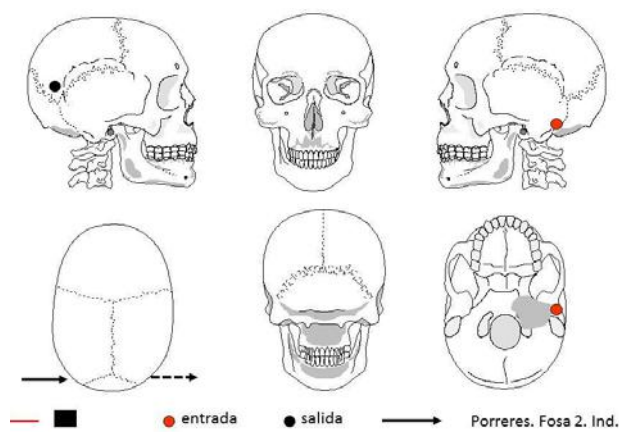
4 primeros individuos de la Fosa 2. Individuo 4 en color rosa

Prótesis de plata en el primer molar superior derecho

Fosa 2 con 12 individuos

Lesiones en el cráneo y trayectoria del disparo

La publicació d'aquest informe ha estat per voluntat expressa dels familiars que ens han facilitat tota la informació corresponent

Memòria històrica i revisionisme

Francesc Tur Balaguer

2ª PART

Entre aquests, el *Dictamen oficial sobre la ilegitimitat de poders actuantes en 18 de julio de 1936* (Ministeri de la Governació, 1939), els vuit volums de la *Historia de la Cruzada Española*, dirigida pel periodista Joaquín Arrarás i publicada a Madrid entre 1939 i 1943 per Ediciones Españolas. Ja més endavant trobaríem el pamflet anònim oficial titulat *El Frente Popular en España* (publicat a Madrid per l'Oficina Informativa de España l'any 1948) o la *Síntesis Historia de la Guerra de Liberación*, editada per l'Estat Major de l'Exèrcit a Madrid el 1968. Finalment, ja el 1973 apareix la biografia *Francisco Franco, un siglo de España*, de Ricardo de la Cierva, que va sortir en fascicles sota el patrocini de l'Editora Nacional, a Madrid.

La intenció d'aquests autors ha estat, diuen ells, la de posar de manifest una suposada tendència del tractament historiogràfic del quinquenni 1931-1936, dels anys de la Guerra Civil i la del règim franquista posant-ne de relleu el maniqueisme.

Respecte a la República, aquest col·lectiu subratlla que va ser un règim imposat quasi per la força a la societat, que mai no fou plenament democràtic i que sempre va estar dominat per unes esquerres dividides, però decidides sectàriament a evitar el triomf electoral i el govern de les dretes per qualsevol mitjà (incloent-hi l'ús de la violència revolucionària i separatista d'octubre de 1934. El llibre de Manuel Álvarez Tardío (en endavant MAT) i Roberto Villa García (en endavant RV) *1936. Fraude y violencia en las elecciones del Frente Popular* (S.L.U Espasa Libros, 2017) seria el colofó en el qüestionament de la puresa democràtica republicana. Els historiadors de la Universidad Rey Juan Carlos haurien demostrat que el que va permetre la victòria del *Frente Popular* el 16 de febrer del 1936 hauria estat un frau electoral que hauria arrabassat la victòria a les forces de dreta i de centre. Així ho explicaven els autors del llibre a *El Español*.⁶

Cuando se publicó el dietario de Alcalá-Zamora hace unos años leímos la parte del fraude. El propio presidente de la República es el que habla de fraude. Sin ese dietario no nos habríamos metido en la investigación. Antes éramos muy escépticos, siempre he dicho que ganaban las izquierdas. Hasta que encontramos las pruebas y documentos cotejados. Véamos claro el fraude en A Coruña y Cáceres, pero

sólo con estos votos la mayoría no cambiaba. Y aparecieron los casos de Tenerife, Las Palmas, Lugo, Pontevedra, Valencia, Jaén, Murcia y hasta Málaga (donde ganan indudablemente las izquierdas, pero el escaño de las minorías debería haber pertenecido a la CEDA y no al PSOE).

César Vidal considera que el llibre d'Álvarez Tardío i Roberto Villa "deslegitima al Frente Popular y a la Memoria Histórica de Zapatero."⁷

En un article publicat en *El País* el 5 d'abril de 2017, Santos Juliá nega que la manipulació de les actes electorals en alguns districtes hagi estat mai un tabú, ans al contrari, ja que se'n va parlar des dels mateixos dies del procés electoral i que el frau ja va ser evocat per una comissió de juristes organitzada per Ramón Serrano Suñer el desembre del 1938 en el seu dictamen sobre "la ilegitimitat de los poders actuantes en 18 de julio de 1936". Santos Juliá fa referència, igualment, a l'estudi que Javier Tusell va publicar a *Cuadernos para el diálogo* el 1971. Quant al recompte i l'anàlisi dels actes de violència política i policial que acompanyà tot el procés, Santos Juliá nega, que no s'hagi abordat abans i esmenta, al respecte, els recents estudis de Rafael Cruz o d'Eduardo González Calleja.⁸

José Luis Martín Ramos, catedràtic d'Història Contemporània de la UAB, de la seva banda, ha subratllat les mancances del llibre d'Álvarez Tardío i Roberto Villa les quals es podrien resumir en els següents punts:⁹

1. MAT i RV ofereixen i una visió edulcorada de la CEDA tot responsabilitzant la polarització política i la violència a les esquerres. Exoneuren sistemàticament els comportaments de les forces policials i posen sota sospita les mobilitzacions del *Frente Popular*, com una amenaça per a la democràcia.
2. Els autors comparen les eleccions de febrer de 1936 només amb les de novembre de 1933 com a referent de neteja electoral, però no pas amb les anteriors cosa que, segons Martín Ramos, palesa una mala praxi historiogràfica. Manipulen, així mateix, les estadístiques en comparar

⁷ Javier Torres "César Vidal a Actual: El libro sobre el fraude del 36 deslegitima la ley de Memoria Histórica". En: Actual, 15/03/2017, (en línia) (consulta 03/05/17). Disponible en: <http://www.actual.com/criterio/democracia/cesar-vidal-a-actual-el-libro-sobre-el-fraude-del-36-deslegitima-la-ley-de-memoria-historica/>

⁸ Santos Juliá "La cuentas galanas de 1936". En: El País, 05/04/2017 (en línia) (consulta 04/05/17). Disponible a: http://cultura.elpais.com/cultura/2017/03/30/babelia/1490893787_019343.html

⁹ José Luis Martín Ramos "¿Fraude y violencia en las elecciones del Frente Popular?". En: Espai Marx 20/04/2017 (en línia) (consulta 05/05/17). Disponible a: <http://www.espai-marx.net/es?id=10366>

⁶ Peio H. Riaño "Las Elecciones de 1936 no fueron un pucherazo sino un fraude localizado". En: El Español. 14/03/2017 (en línia) (consulta 02/05/17). Disponible en: http://www.elespanol.com/cultura/historia/20170313/200480526_0.html

- campanyes de diferent durada i actes de violència política amb mobilitzacions sociolaborals.
3. Concedeixen més fiabilitat a les memòries de Gil Robles o a les opinions de l'ambaixador portuguès que no pas a les memòries de Martínez Barrio o de l'ambaixador britànic perquè concorden millor amb el seu argumentari.
 4. Consideren "normal" i no una extralimitació, que Gil Robles demanés a Portela Valladares que sol·licités a Alcalá-Zamora l'estat de guerra.
 5. Ningú no qüestionava l'existència de frau, sinó que fos de tal magnitud que capgirés el resultat electoral en benefici del *Frente Popular*.
 6. Per a Martín Ramos, les Corts que analitzaren els resultats electorals eren legítimes i el partidisme de la comissió d'Actes no era monopoli de l'esquerra sinó fruit del marc electoral.

Quant a la Guerra Civil, el col·lectiu d'historiadors i periodistes revisionistes remarca que hauria estat el resultat inevitable de l'anarquia existent en el país d'ençà de la victòria del *Frente Popular* i de la convicció de l'Exèrcit, amb un massiu suport popular, que només una intervenció militar podria conjurar l'amenaça de subversió revolucionària. Finalment, pel que fa a la dictadura, s'emfasitza que el triomf *nacional* va salvar Espanya del comunisme i dels horrors de la Segona Guerra Mundial, que li va proporcionar tres decennis de pau interior tot activant un procés de modernització econòmica sense precedents i que va establir els fonaments de la pacífica transició política a la democràcia sota l'arbitratge de la Corona.¹⁰

Els equilibris de la transició que va suposar el pas del franquisme a la democràcia impulsat des de dalt i sense ruptura amb la dictadura explica el retard en la producció de la cultura de la memòria. Més encara si es compara amb historiografies com l'alemanya, francesa, italiana, argentina, xilena o sud-africana com subratlla Àngel López Valverde a *La cultura de la memoria. Nuevo balance bibliográfico*. López Valverde citant Moradiellos parla de tres memòries generacionals: la "gesta heroica" franquista, la "culpabilitat col·lectiva" de la transició i la dels "lluïtadors per la democràcia" dels pro-republicans.

El 2006, amb el suport de tots els grups del Congrés, el vot en contra del PP i l'abstenció d'ERC, fou declarat "Any de la Memòria Històrica" i any i mig després s'aprova la llei 57/2007 de 26 de desembre, coneguda com a Llei de la Memòria Històrica.¹¹ La proposició de Llei instava l'executiu a promoure durant el 2006 actes

d'homenatge a les víctimes de la Guerra Civil i del franquisme. Aquest reconeixement hauria d'anar acompanyat de la posada en circulació de monedes i segells en record de les persones que defensaren "l'ordre constitucional establert durant la II República" i que patiren la repressió de la dictadura.

El portaveu del PP, Manuel Atienza, de la seva banda, anuncià que el seu grup s'oposaria a totes les iniciatives sobre la Memòria Històrica. I ho argumentava en aquests termes:

Son contrarias al pacto constitucional, intentan imponer una verdad oficial, tratan de revisar la transición democrática, dividen a los españoles y reabren viejas heridas. La República es historia y como tal debe ser tratada.

Atienza lamentava, a més, que Rodríguez Zapatero se sentís hereu de la República en lloc de sentir-se'n de Felipe González o Alfonso Guerra al contrari del que passava amb el PP, el qual, segons Atienza, se sentia hereu de la UCD.

La polèmica memorialista entre historiadors ja havia tingut, però, episodis ben controvertits com la discussió entre Santos Juliá i Francisco Espinosa. Santos Juliá sostenia que no hi havia més memòria que la personal, negava que la transició fos amnèsica i rebutjava la imposició de qualsevol mena de memòria dels vencedors o dels vençuts com una pretensió totalitària.¹²

Santos Juliá ja havia escrit un article titulat "*Saturados de memoria*" en *El País* del 21 de juliol del 1996 en què negava l'existència de cap pacte de silenci que expliqués unes suposades llacunes en la historiografia de la Guerra Civil. En un escrit posterior publicat en *El País* del 8 de juliol del 2006 sota el títol "*Memorias en lugar de memoria*", Santos Juliá s'hi expressava en aquests termes: *¿Qué es memoria histórica? (...) ¿Es, puesto que siempre, siempre se habla de ella en singular, una y la misma para todo el mundo? Sería imposible formular esta pregunta si la memoria histórica fuera algo más que una metáfora para designar un relato sobre el pasado, sobre todo si es traumático, que, a diferencia de la historia, no está construido sobre el conocimiento o la búsqueda de la verdad?*

Per tant, la LMH no tenia raó de ser, segons l'historiador gallec.

El empeño no sólo carece de sentido sino que revela una tentación totalitaria: no puede elaborarse un único relato sobre el pasado porque ningún pasado –menos aún el de luchas a muerte– puede con-

¹⁰ Enrique Moradiellos "Revisión histórica crítica y pseudo-revisiónismo político presentista: el caso de la Guerra Civil Española." En: Seminario de Historia. Departamento de Historia del Pensamiento y de Movimientos Sociales y Políticos UCM. Fundación Ortega y Gasset. Curs 2009-2010, 22/10/2009, pp.3-4 (en línea) (consulta 02/05/17). Disponible en: <http://pendientedemigracion.ucm.es/info/historia/ortega/5-09.pdf>

¹¹ "El Congreso declara al 2006 como Año de la Memoria Histórica para homenajear a las víctimas de la Guerra Civil." A: 20 minutos, 27/04/06, (en línea) (consulta 08/12/16). Disponible a: www.20minutos.es/noticia/113412/0/ano/memoria/historica/

¹² Santos Juliá "Memorias en lugar de memoria." A: *El País* (2/07/2006), (en línea) (consulta 08/12/16). Disponible a: http://el-pais.com/diario/2006/07/02/domingo/1151811033_850215.html

servar idéntico sentido para todos los miembros de una misma sociedad.

Santos Juliá continuaria mantenint les seves tesis en un article titulat “Trampas de la Memoria” publicat també en *El País* del 14 d'octubre del mateix any i en un altre de posterior “No hubo olvido ni silencio”, aparegut, igualment, en el rotatiu de PRISA el 2 de gener del 2007.

En la seva resposta a Santos Juliá, en el número 7 del 2007 de la revista *Hispania Nova*, Espinosa negava que durant la transició s'hagués pogut investigar la repressió tot emplaçant Juliá a fornir la bibliografia que provés que entre el 1977 i el 1982 s'havia estudiat la persecució.¹³

Francisco Espinosa denunciava l'oblit durant la transició en aquests termes:

Lo primero que hay que decir, como puede comprobar cualquiera que se asome a la página web de la Biblioteca Nacional o a la del ISBN y, al contrario de lo que viene manteniendo desde hace años Santos Juliá, es que durante la transición, no se planteó realmente saber cómo se produjo la destrucción de la República y cómo se implantó el golpe militar parcialmente fallido que condujo a la guerra civil. Y no se planteó no sólo porque la forma de producirse el cambio de un régimen a otro no llevaba a esas cuestiones sino porque, por muchas ganas que algunos tuvieran de hacerlo, la documentación que lo hubiera permitido no era accesible. Así, pues, digamos que hubo mucho fuego de artificio; mucha paja y poco grano. Entre 1977 y 1982, los trabajos de investigación sobre el periodo 1936-1939 fueron muy escasos.

L'historiador sevillà recordava, igualment, el que estipulaven els apartats e i f de la Llei per a la Reforma Política.¹⁴ En el seu escrit, Espinosa feia referència a un primerenc article sobre el pacte de silenci de Vidal-Beneyto, aparegut en *El País* el 15 de novembre del 1980 que denunciava amb fermesa l'oblit del passat afirmant:¹⁵

Todos sabemos que la democracia que nos gobierna ha sido edificada sobre la losa que sepulta nuestra memoria colectiva. Esta realidad fundante tiene dos lecturas. La primera, a mi juicio, la más endeble, apunta a la discontinuidad de los partidos

de la izquierda en relación con su pasado inmediato (...) La segunda lectura se refiere al pacto de silencio histórico suscrito por las fuerzas de izquierda con los protagonistas del 15 de junio de 1977, como precio en su entrada en el club de la reforma, de su legalización política y de su legitimación social en la nueva democracia. Sin él, era, obviamente, imposible, pasar de la calle de Alcalá al palacio de la Moncloa.

Emilio Antuñano a “*Memoria de la guerra civil española: en torno al trasfondo y las derivas de la Ley de Memoria Histórica de 2007*” parla de la Llei d'Amnistia del 1977 com d'una mena de llei de punt final ja que atorgava immunitat als responsables de violència institucional i es refereix al qüestionament del caràcter democràtic del règim espanyol per part d'especialistes com Josep Maria Colomer. I no és l'únic a fer-ho. El professor Vicenç Navarro en un article publicat el 2010 titulat: “*La oposición de Santos Juliá a la Ley de Memoria Histórica*” afirmava:¹⁶

Las derechas dominaron el proceso de transición y forzaron un silencio en el que la versión del pasado era la que ellos habían promovido. Su oposición a la LMH es precisamente resultado de su resistencia a redefinir la memoria histórica dominante en el país (...) El intento de superar esta realidad se denuncia como un intento de imponer una memoria histórica, ignorando que ya existe una, la de los vencedores, que no corresponde con lo ocurrido. Los vencidos tienen otra verdad y no se les permite mostrarla en los medios.

L'origen de la democràcia espanyola la faria, d'alguna manera, menys “pura” que les altres de l'Europa occidental. El rebuig del PP a la LMH en seria un exemple. Antuñano remarca, a més, el refús “per principi” de Rajoy a la llei en ser contrària, segons ell, a una transició idealitzada, la qual cosa ja justificaria oposar-s'hi.

En conclusió, la Guerra Civil projecta encara la seva ombra en l'Espanya actual com ho palesa el debat historiogràfic i polític, especialment des dels anys noranta i, sobretot, arran de l'aprovació de la LMH el 2007.¹⁷ La controvèrsia entre Santos Juliá i Francisco Espinosa, a banda de les aportacions d'altres especialistes com Emilio Antuñano posen de manifest que sí que

¹³ Francisco Espinosa “De saturaciones y olvidos. Reflexiones sobre un pasado que no puede pasar”. A: *Hispania Nova*. Revista de Historia Contemporánea, núm 7, 2007 (en línia) (consulta 09/12/16). Disponible a: <http://hispanianova.rediris.es/7/dossier/07d013.pdf>

¹⁴ L'apartat de la llei determinava l'abast de l'amnistia: Los delitos y faltas que pudieran haber cometido las autoridades, funcionarios y agentes del orden público con motivo u ocasión de la investigación y persecución de los actos incluidos en esta ley. L'apartat f estableix el següent: Los delitos cometidos por funcionarios y agentes del orden público contra el ejercicio de los derechos de las personas. Llei 46/1977, de 15 d'octubre de 1977, d'amnistia. BOE, número 248, 17/10/1977, (en línia) (consulta 09/12/16). Disponible a: <https://www.boe.es/boe/dias/1977/10/17/pdfs/A22765-22766.pdf>

¹⁵ José Vidal-Beneyto “Claves para un contubernio”. A: *El País*, 15/11/80, (en línia) (consulta 09/12/16). Disponible a: http://el-pais.com/diario/1980/11/15/espana/343090804_850215.html

¹⁶ Vicenç Navarro “La oposición de Santos Juliá a la Ley de la Memoria Histórica”. A: Vicenç Navarro 26/8/2010 (en línia) (consulta 09/12/16). Disponible a: <http://www.vnavarro.org/?p=4507>

¹⁷ D'ençà de l'aprovació de la LMH, hi ha hagut, però, canvis en els posicionament del PP en algunes comunitats com ara les Balears. El 31 de maig del 2016 es va aprovar per unanimitat en el Parlament l'anomenada Llei de fosses que permet que el Govern de les Illes recolzi econòmicament les associacions que treballen per a recuperar els cadàvers dels desapareguts. Aquesta llei ha permès que, en el novembre del mateix any, s'hagi obert la fossa més gran de les Balears, la de Porreres, on s'han trobat 55 cossos. “Aprovada per consens la Llei de Fosses”. A: Informatiu Balear, RTVE, 31 de maig del 2016 (en línia) (consulta 09/12/16). Disponible a: <http://www.rtve.es/alacarta/videos/informatiu-balear/aprovada-per-consens-llei-fosses/3621404/>

existí un pacte de silenci durant la transició. Santos Juliá no pot rebatre les evidències que planteja Espinosa que no era possible entre el 1977 i 1982 accedir a la documentació necessària per a investigar el que va passar i la violenta reacció del PP davant de la LMH que, cal recordar-ho, no permetia jutjar cap responsable de la violència franquista, ho evidència. La tasca de denúncia de l'oblit patit per les víctimes per part de les associacions de Memòria Històrica, però, ha fet que els partits d'esquerra i nacionalistes n'hagin assumit, en bona mesura, les reivindicacions. No així, els partits de dreta estatal (PP i C's), la premsa conservadora –extremadament bel·ligerant amb el tema– ni els anomenats historiadors revisionistes. El “revi-

sionisme”, encara que, com diu Moradiellos, no sigui, realment tal, s'estén també al panorama audiovisual amb sèries televisives que difonen una imatge edulcorada de personatges històrics com ara Serrano Súñer obviant el seu paper en la repressió. La gran majoria de mitjans estan en poder d'una dreta, com diu Espinosa, que no acaba de trencar amb el franquisme, una situació que n'explica la banalització i/o l'ocultació de la repressió, la qual cosa seria absolutament inimaginable en altres països de l'Europa occidental que han tingut un passat marcat per règims dictatorials com ara Alemanya o Itàlia o d'altres que en passaren per l'experiència durant la Segona Guerra Mundial, cas de França. ■

L'ACTIVITAT de la MEMÒRIA

82è Aniversari del Front Popular

(Palma 16/02/2018)

Mª Antònia Oliver amb Cedric, al col·loqui del cinefòrum organitzat per la Coordinadora Estatal de Lluita Social i Joventut Combativa.

Memorial de l'Oblit (Inca 18/02/2018)

Acte d'homenatge al batle Antoni Mateu Ferrer a Inca. Acte organitzat per l'Ajuntament d'Inca, l'Ajuntament de Palma i la Comissió 24 de febrer.

Assemblea anual de MdM

(Palma 24/02/2018)

MdM celebrà la seva XII assemblea amb els socis, gràcies als companys del Casal Participatiu Àgora que ens ho cediren.

Acte del dia de record de les víctimes del franquisme

(Palma 25/02/2018)

Acte organitzat per l'Ajuntament d'Inca, l'Ajuntament de Palma i la Comissió 24 de febrer al Mur de la Memòria de Palma.

Representació de l'obra Corriol

(Lloseta 25/02/2018)

Teatre de Lloseta. Basada en fets reals al Raiguer de Mallorca durant la repressió de 1936, codirigida per Miquel Suau i Gori Artieda.

Acte de presentació del quadre d'Aurora Picornell

(Palma 06/03/2018)

El Consell de Mallorca presentà el quadre d'Aurora Picornell, Filla Predilecta de Mallorca. Aquest serà el primer retrat exposat d'una dona al CdM.

Dia de la Dona Treballadora

(Palma 08/03/2018)

Concentració davant de l'ajuntament de Palma
per commemorar el Dia de la Dona Treballadora.

Dia de la Dona Treballadora

(Palma 08/03/2018)

Manifestació pels carrers de Palma per commemorar el Dia de la Dona Treballadora.

**Centre
d'Estudis
Locals
d'Alaior**

Projecció d'Ossos que xerren a Alaior

(Alaior 11/03/2018)

Projecció del documental *Ossos que xerren. La fossa dels tres mariandós*. A l'acte participà el seu director Pedro de Echave.

Manifestació: Per unes pensions dignes

(Palma 17/03/2018)

Manifestació a Palma per demanar l'augment de les pensions de jubilació i la seva revalorització conforme a l'IPC.

Concentració a favor d'Open Arms

(Palma 24/03/2018)

Concentració a la pl. de Cort de Palma en solidaritat amb els membres de l'ONG acusats d'immigració il·legal: salvar vides no és delictes!

Manifestació a favor de Valtònc i la llibertat d'expressió

(Palma 24/03/2018)

Manifestació en defensa del raper Val·tònc i de la llibertat d'expressió.

Aprovació de la Llei de Memòria Democràtica (Palma 27/03/2018)

(Palma 27/03/2018)

El Parlament aprovà la Llei de Memòria i Reconeixements Democràtics de les Illes Balears amb un ampli consens. Per primera vegada el Parlament condemna la dictadura franquista.

VERITAT JUSTÍCIA REPARACIÓ

No a la impunitat del franquisme
Exhumació fosses • Anul·lació causes
Retirada simbologia

Concentració

Tots els primers dissabtes de cada mes, diferents col·lectius memorialístics ens concentram a la Pl. de l'Olivar de Palma a les 12.00 h. **VINE!**

Tu ens pots ajudar

Nou número de compte
de MdM per si voleu ajudar amb
qualque aportació a l'Associació:

Colonya Caixa de Pollença:
ES96 2056 0004 44 1000599520

Vine al nostre costat i fes-te'n soci de Memòria de Mallorca!

Entra a **www.memoriadelesilles.org** o **tempsdelamemoria@gmail.com**, o crida al **625 45 45 00**